

ISSN 1409-5181
UDK: 617 (497.7)

UDK: 617 (497.7) (091)

HISTORY OF SURGERY IN MACEDONIA

ИСТОРИЈАТОТ НА МАКЕДОНСКАТА ХИРУРГИЈА

The history of Macedonian surgery actually begins together with the establishment of the Medical faculty in Skopje (March 1947) when for the first time a Surgery clinic was established in Macedonia. Before that time, there is only some scarce data of the existence of surgical personnel, especially before World War II and during the Fascist occupation.

It is known that after the war in the only hospital several doctors worked, among which Dr. Panche Karagjovov and Dr. Leon Melkonijan. The doctors who worked in this hospital were promoted in specialists after the establishment of the surgical clinic (Melkonijan became an anatom). Later on, Dr. Panche Karagjovov became the first docent in the field.

The first director of the Surgery clinic was Prof. Dr. Dimitrie Juzbashik, a disciple of the world famous surgeon Prof. Dr. Shmiden. With his arrival the foundation of the modern surgery school in Macedonia was set and which later became Skopje School of surgery. Soon after (1951), Prof. Juzbashik became the dean of the Medical faculty. With its organizational approach, the surgical departments ensured continual duty, morning scientific and collegial meetings held personally by Prof. Juzbashik, and strict working hours. The Clinic became a true school of surgery.

In Bitola there was also a surgical department (Dr. Kosik-chief of staff and Prim. Dr. Branovachki). In Kumanovo worked Dr. Davidovik.

The Clinic of surgery with its diligent work began to achieve greater trust among people of Macedonia and also from Kosovo and Metohija.

Since the beginning, the surgical clinic organized the development of surgery net throughout Macedonia. So, at the end of 1950 two specialists were sent to Prilep and to Shtip, with the goal of es-

Историјатот на македонската хирургија практично започнува со формирањето на Медицинскиот факултет во Скопје (март 1947 год.), кога за прв пат на ова, македонско тло, беше основана и Хируршка клиника. Пред тоа има оскудни податоци за хируршките кадри, особено пред Втората светска војна како и за време на фашистичката окупација.

Се знае оти по ослободувањето, во тогашната земска болница работеле др. Панче Караџовов и др. Леон Мелконијан. Овие кадри по формирањето на Хируршката клиника беа унапредени во специјалисти (Мелконијан стана анатом). Подоцна прв доцент стана др. Панче Караџовов.

Првиот директор на Хируршката клиника беше проф. др. Димитрије Јузбашик, ученик на светскиот познат хирург проф. др. Шмиден. Со неговото доаѓање беа поставени темелите на современата хируршка школа во Македонија, која што подоцна се оформи и како Скопска хируршка школа. Набргу (1951 год.) проф. Јузбашик стана и декан на Медицинскиот факултет. Со својата организациона поставеност неколкуте хируршки одделенија обезбедуваа континуирани дежурства, утрински стручни состаноци водени лично од проф. Јузбашик и строго придржување на работното време. Клиниката стана во права смисла хируршка школа.

Во Битола работеше Хируршко одделение (др. Косиќ-шеф и прим. др. Брановачки). Во Куманово работеше др. Давидовиќ.

Хируршката клиника со своето квалитетно работење почна да се здобива со сè поголема доверба кај граѓанството од целата Република, како и од Косово и Метохија.

Уште од почетокот на своето постоење Хируршката клиника ја презеде грижата за развој на хируршката мрежа во Македонија. Така кон крајот на 1950 год. беа испратени двајца постари специјализанти, едниот во Прилеп другиот во Штип, со цел да се создадат хируршки одделенија што по кратко време стана и стварност. Со слична задача беа испраќани специјалисти во хируршките одделенија во Битола, Куманово и Охрид (каде што првиот хирург беше др. Шорко). Истовремено како што растеше бројот на хируршките кадри-специјалисти, под патронажа на Хируршката клиника се оформија и хируршките одделенија во Велес, Кавадарци, Гевгелија и Кочани.

По заминувањето на проф. др. Јузбашкиќ за Загреб, каде што станува Директор на Хируршката клиника на тамошниот Медицински факултет, на Ребро, на чело на (Хируршката клиника во Скопје доаѓа проф. др. Бранко Оберхофер, кој што е организатор на субспецијалистичките хируршки одделенија: кардио-торакално, абдоминално, уролошко, трауматолошко, како и формирање на одделот за Анестезија и реанимација (прв шеф др. Ристо Ивановски). Скопје беше отворено и за специјализанти од други градови од Југославија, така што неколку лекари работеше во Скопје, за да подоцна станат знаменити лекари специјалисти во нивните средини.

Проф. др. Оберхофер прв воведо операциии на затворено срце, најмногу кај митрални вродени но и стечени мани, така што десетици болни доаѓаа во Скопје за да се оперираат.

Во овој период почна да се формира и одделението за пластична и реконструктивна хирургија.

Откако проф. др. Бранко Оберхофер замина за директор на Хирурското одделение др. Озрен Новосел во Загреб (а кратко време потоа заминаа и специјалистите што беа дојдени со него), во 1958 година на чело на Хируршката клиника дојде проф. др. Богосав Драгојевиќ, кој и го оформи одделението за Неврохирургија, а подоцна и ортопедското одделение.

Како времето одминувааше се создаваа нови хируршки кадри како и првите научни кадри - наставници по предметот хирургија.

1962 година се основа Хирурското

одделение на Градската болница (прв шеф проф. др. Јован Пановски) со што почна да се решава хируршката проблематика со повеќе сместувачки простор. Хируршката клиника почна да се зафаќа и со најсложениите хируршки зафати и постепено, да се стекнува со реноме и надвор од нашата Република.

Треба да се одбележи и постоењето на Воената болница во Скопје, веднаш по ослободувањето со бројни воени хируршки кадри подготвени да решаваат и потешки хируршки проблеми (проф. д-р. Ервин Гинзберг).

Земјотресот во Скопје претставува извесна стагнација на хируршката служба во Македонија, бидејќи зградата на Хируршката клиника беше полуразрушена и дел од нејзините одделенија времено се префрлија во Куманово, Велес, Штип и во Тетово, при што подоцна се отвори и Хирурското одделение во овој град (проф. др. Петар Тофовиќ).

Во текот на 20 год. постоење на Хируршката клиника е печатен Алманах (1967 година), а 20 години подоцна овој алманах се прошири за уште 20 години (односно 40 годишно работење на Хируршка клиника (1987). Сместувачките капацитети од почетокот беа скромни (само 160 кревети) но со текот на времето тие беа проширувани, особено последните 10-тина години, кога се создадоа современи субспецијалистички клиници, како и Клиниката за Анестезија, реанимација и Интензивно лекување (КАРИП) со бројни специјалистички и наставни кадри.

Треба да се одбележи 1986/87 година: тогаш се појави иницијатива за затварање на некој хируршки одделение, макар што тие постоеа околу 20 години (Во Крива Паланка, Гевгелија, Дебар и некои други), што најде на остро спротивставување на најстарите хируршки кадри, кои што со иницијатива на Хируршка секција на МЛД (тогашниот Претседател проф. др. Јован Пановски), презедоа низа активности да не се реализира таа иницијатива. Овој настан некако се совпаѓа и со познатиот закон за предвремено пензионирање со кој што меѓу другите заминаа во предвремена пензија и низа способни кадри-хирурзи.

Достигнувањата и резултатите на

tablishing surgical departments, which after a short while became reality. Having the common goal, specialists were sent to the surgical departments in Bitola, Kumanovo and Ohrid (where the first surgeon was Dr. Shorko). At the same time, surgery departments in Veles, Kavadarci, Gevgelija and Kochani were formed.

After the departure of Prof. Juzbashik to Zagreb, where he became the director of the Clinic of surgery in their Medical Faculty, Prof. Branko Oberhofer became chairman of the clinic of surgery in Skopje and also organizer of the specialties surgical departments, among which: cardio-thoracic, abdominal, urology, traumatology, as well as development of the department for Anesthesiology and reanimation. Skopje was open to specialists from other towns from Yugoslavia, who became later specialists in their field of duty.

Prof. Oberhofer was the first to perform a non-open heart surgery on heart, mostly to those who had mitral insufficiency (congenital and acquired).

In this period, the department for plastic and reconstructive surgery began to develop.

After Prof. Oberhofer left the director position in 1958, Prof. Dr. Bogoslav Dragojević became head of the Surgery Clinic and formed the department of Neurosurgery and later the Orthopedic department.

In 1962 the Surgery department in the City hospital was formed (the first director being Prof. Dr. Jovan Panovski), which allowed greater space for surgical care. The clinic of surgery began to work with success even with the greater surgical problems and it became well known even outside the borders of Macedonia.

The earthquake in Skopje caused a relative stagnation in the work of the Clinic of surgery, considering the destruction of the building where it was situated, so the surgery departments in other cities took over the workload. The Surgery Department in Tetovo was opened soon, under the leadership of Prof. Dr. Petar Tovovik.

During the 20 years of existence of the clinic, an almanac was printed (1967), and 20 years later this almanac continued for another 20 years (1987). The capacity was 160 beds in the beginning, but after some time it was enlarged, especially in the last 10 years when modern subspecialist clinics were formed (among them the clinic for Anesthesiology and reanimation and intensive care) with numerous specialist teaching personnel.

It should be mentioned that during 1986/1987 an initiative for closing of some surgery departments in some Macedonian cities was made, which was harshly opposed by the young surgeons, who managed to overcome that idea under the guidance of Prof. Dr. Jovan Panovski).

The achievements and results of the Skopje (Macedonian) School became available to the wider population in SFRY, which especially came forth at the 12-th Congress of Yugoslav Surgeons, which was held in Skopje in September of 1971. The congress was organized at a very high level (the author of this work was the chairman of the Organizing committee): in the 8 congress rooms of the Cultural-informative Center of the city of Skopje, were put 8 TV screens. The thorough research results were what impressed the participants. As a result, the Surgery section of MLD, which was also the organizer of this congress, was given the right of publishing the uniform surgical journal *Acta Chirurgica Yugoslavica*, and as a editor in chief was set Prof. Kocho Serafimov. The first edition, as Vol. 18-19 for 1971-1972, was published soon after the Congress.

I quote page 3 of this edition:

Introduction:

"At the meeting of Surgeons of Yugoslavia, held at the 12-th Congress of the Surgeons of Yugoslavia (Skopje 1971) it was decided in the future, the Presidency of the Surgical Association of Yugoslavia, together with its journal (ACY), to be in that city which in which a State Surgery Congress is organized.

This time the Presidency of the Association and Editors of the journal are given to the surgeons of Macedonia through the surgical section at MLD.

Taking over the future publishing of this very popular journal, the Editor board is aware of the responsibility it has received and will put forth all needed strength to keep that confidence. Together with its publishing, by the Surgery Section in Zagreb, through the 20 years of publishing, it always had in mind the quality of its contents and the regularity of its editions.

The problem of the material means needed for publishing such a journal is finally solved; our surgical journal is registered as a state journal, and for its printing forth some financial help will be set, but the regular membership fee will be high.

One novelty will be present in the future editions: the implementation of the resolution brought up at the III Congress of the Society of the Doctors

Скопската (Македонска) хируршка школа станаа достапни и на пошироката хируршка јавност во тогашната СФРЈ, што особено дојде до израз на 12-тиот конгрес на Југословенските хирурзи, што се одржа во Септември 1971 год. во Скопје. Конгресот беше организиран на мошне високо рамниште (авторот на овие трудови беше Претседател на организациониот одбор): во осумте сали на тогашниот Културно-информативен центар на град Скопје, кој што беше детално преуреден за оваа намена, беа монтирани 8 ТВ-монитори. Искрпните реферати и современите додирани и резултатите на Хируршката клиника, но и на другите хируршки одделенија во внатрешноста, беа причина уесниците да останат навистина импресионирани. Како резултат на тоа на Хируршката секција на МЛД, која што беше и организатор на овој Конгрес (за прв пат сојузен Хируршки конгрес во Македонија) и беше доверено понатамошно водење на единственото хируршко гласило "Akta Chirurgica Yugoslavica", а за главен и одговорен уредник беше избран проф. Кочо Серафимов. првиот број, како Вол. 18-19 за 1971-1972 година, беше печатен набрзо по одржувањето на овој конгрес.

Еве што пишува на стр. 3 од овој број:
Вовед:

На Собранието на хирурзите на Југославија, одржано на 12 Конгрес на југословенските хирурзи (Скопје 1971 година) одлучено е да во иднина Претседателството на Здружението на хирурзите на Југославија, заедно со неговото гласило (списание) АСУ да биде она место, во кое што се организира Созузен хируршки конгрес.

Овој пат Претседателството на Здружението и уредништвото на списанието се поверени на хирурзите на СР Македонија, односно хируршката секција на МЛД.

Преземајќи го понатамошното издавање на ова наше мошне реномирано списание, новото уредништво е свесно за големата доверба што му е укажана и ќе ги вложи сите усилби за да ја оправда таа доверба. Ова уште повеќе што досегашното уредништво, Хируршка секција на "Збор лијечника Хрватске" - преку двасетгодишното издавање имала секогаш грижи списанието што поредовно да излегува, да биде со квалитетна содржина и обезбедува што по широка соработка со сите

членови на Здружението на хирурзите на Југославија, што сето ќе претставува основа и драгоцен патоказ на сегашното уредништво.

Проблемот на материјалните средства кој што порано бил причина за повре мен дисконтинуитет во излегувањето на списанието, сега е конечно решен: нашето хируршко гласило е влезено во регистар на сојузни списанија, со што за неговото печатење се обезбедуваат извесни финансиски средства, но редовната претплата, огласи и членарина и понатаму ќе претставуваат значајна материјална ставка.

Една новина ќе биде присутна во понатамошните изданија: примена на Резолуцијата донесена на III Конгрес на Сојузот на лекарските друштва на СФРЈ (Блед 1971) според која трудовите ќе се печатат на јазиците на народите на СФРЈ. Се разбира, како и досега, трудовите ќе можат да се печатат и на еден од признатите светски јазици.

Уредништврто очекува да биде сестрано потпомогнато од сите колеги-хирурзи и сродни на хирургијата гранки, ширум нашата земја, од сите хируршки секции на социјалистичките републики и покраините, т.е. тие преку свои искуства, трудови, реферати, прилози, рецензии на книги, да придонесат за што поголема разновидност и богатство на содржината, со кое ќе се овозможи што поголем избор и подобар квалитет, за ваквата драгоцена соработка. Уредништво во однапред ја изразува својата благодарност. Скопје, Септ. 1972

Уредништвото на Akta Chirurgica Yugoslavica Во првобитно формираното Уредништво беа избрани за негови членови: др. Иван Влашки, др. Владислав Груев, др. Иво Младиниќ и др. Васко Чоланчески.

Редакциски Колегијум го сочинуваа емиентни хирурзи од сета хирургија на СФРЈ. За илустрација еве ги нивните имиња:

Винко Арнери, Београд, М. Бенедик, Љубљана Б. Вујадиновиќ Београд, Е. Гинзберг, Београд. К. Георгиев, Скопје. Ј. Держечник, Марибор, Димковиќ, Нови Сад, А. Додер, Сарајево, В. Жакел, Љубљана, Б. Зоговиќ, Иванград Г. Камчевски, Скопје, И. Кафка, Сараево, Љ. Краљевиќ, Сплит. Ди. Лиаху, Битола, В. Луетиќ, Загреб. О. Милачиќ. Титоград, Б. Милошевиќ,

associations of SFRY (Bled 1971), according to which the works will be published in the languages of the people of SFRY. Of course, as was so far, the works will also be published on one of the known world languages.

The Editor board is expecting to be well helped by its fellow surgeons and doctors who work in other fields close to surgery, across our country, from all the Surgical Sections from the Socialistic Republics, through their experiences, research works, book reviews, which will improve the choice selection and the quality of the Journal. For this generous collaboration, the Board of Editors, beforehand expresses its gratitude."

Skopje, Sept. 1972

Editors of

Acta Chirurgica Yugoslavica

In the first editors board, as members were chosen: Dr. Ivan Vlashki, Dr. Vladislav Grujev, Dr. Ivo Mladinik i Dr. Vasko Cholancheski.

The contributors were colleagues from all over SFRJ. Just for illustration here are some of their names:

Vinko Arneri, Beograd; M. Benedik, Ljubljana; B. Vujadinovik, Belgrade; E. Ginzberg, Belgrade; K. Georgiev, Skopje; J Derzenik, Maribor; Dimkovik, Novi Sad; A. Doder, Sarajevo; J. Panovski, Skopje; and many others. As a President of the Association of Surgeons of Yugoslavia was Jovan Panovski, as a secretary Dimitar Kaftandjiev, and as a treasurer Spasko Guchev.

The journal was published in Skopje until with the year 1988 when at the 17-th Congress of The Surgeons of Yugoslavia (Sarajevo) it was taken over by Belgrade. During these 18 years of its publishing, 70 editions were published: most of them were regular editions, then number of supplement editions which were printed without exception, all the research works from Surgery Congresses (13, 14, 15, 16, and 17 which was printed 1989/2000 in Belgrade), and also all the works from the intersection meetings. There were also 10 original research works from foreign authors.

Each year a meeting was held of the Board of editors where the editor in chief put forth all the details about the work done so far and the future ways of development. At each Surgery Congress new members were chosen as collaborators as the old ones were leaving.

The function of the editor in chief is of great importance.

He of all of the contributors, was given the role of being Princeps inter pares, although among the collaborators there were more known and famous names than his own. All of that had to be looked over and required a great deal of objectivity and involvement, so, no subjectivism in his work was allowed. There were many delicate situations when some Yugoslav surgeons were not objective enough towards what they were giving as scientific research works, and were not fully approved by the critics (which was completely anonymous at the time, and the editor in chief served as a buffering system, having the duty to objectively approach those anonymous negative reviews). But, with calmness, diligence, careful work approach and collegial kindness, the authors who did not receive a good anonymous review, agreed to have their research revised and allowed a better version, which was accepted at the second review. Sometimes there were also subjective reviews from the critics towards the authors. The editors intended this journal not only for the surgery clinics and VMA, but for all the surgery departments across the country, through which, these surgeons were asked for opinions, advices, discreet criticism, which contributed to the good balance of the journal.

Congratulating you the founding of Acta Chirurgica Macedonica, I wish you all the success in its future. I believe that all I have written will give you a clear view of what is expected of you, because the position of editor in chief is very demanding and complex, and it has the responsibility of making sure that it is regularly published at least in the beginning, with two regular editions per year, and the supplement editions to be reserved for the Congresses of Surgeons of R. Macedonia or other surgical and subspecialistic symposiums. The discontinuity that is not allowed is also in connection with the material factor. However, no improvisation in the working process is allowed.

With such continual and persistent work can success of this journal of Macedonian surgeons can be expected, which means having a lively yet written word of all the events in Macedonian surgery, but also its close specialties.

Skopje, With wishes for good luck,
8. Oct. 2002

Kocho Serafimov

Загреб. И.Млинариќ, Загреб. И.Нагулиќ, Београд. Ј.Пановски, Скопје. Исидор Папо, Београд. М. Ласни, Загреб. С. Петковиќ, Београд. М.Прциќ, Сараево. В. Радуновиќ, Кос.Митровица. С. Раковец. Љубљана. Љ.Рашовиќ Београд. Р. Славковиќ, Ниш. В. Стојановиќ, Београд. Р.Тврткивиќ, Сараево и В. Франчишковиќ, Риска. За Претседател на Здружението на хирурзите на Југославија беше избран Јован Пановски, за генерален секретар Димитар Кафтанџиев и благајник Спаско Гучев.

Списанието работеше во Скопје заклучно до 1988 година кога на 17. Конгрес на Хирурзите на Југославија (Сараево) премина во Београд. За време на овие 18 години, беа издадени околу 70 списанија: најмногу редовни броеви, потоа низ суплементуми, во кои што беа, без исклучок, печатени сите трудови од Хируршки конгреси (13., 14., 15., 16., и 17, кои што беа печатени 1989/2000 во Београд), а исто така и сите трудови од сите интерескицките состаноци. Имаше и десетина трудови како оригинални научни трудови, од странски автори.

Секоја година се одржуваше состанок на уредништвото и редакцискиот колегијум каде што главниот и одговорен уредник даваше отчет на работата на уредништвото и се согледуваа насоки за идно работење на списанието. На секој сојузен Хируршки конгрес исто така беа именувани нови членови на Редакцискиот колегиум, до заминување на дотогашните итн.

Од извонредна важност е функцијата на главниот и одговорен уредник:

Тој во однос на членовите на Редакцискиот колегиум се наоѓаше во ситуација да биде "Principes inter pares", иако во редакцијата беа и по познати и но авторитетни имиња одколку што и самиот главен уредник беше. Сето тоа мораше да се согледува и бараше еноормен ангажман и објективност за да не се дозволи никаква примедба или субјективизам во неговото работење. Имаше деликатни ситуации, кога поедини познати Југословенски хирурзи, не беа сосема објективни спрема она што го нудеа како трудови, а што не беше позитивно оценувано во рецензијата (таа секогаш беше апсолутно анонимна и главниот уредник беше како една врста на "пуфер", задолжен да објективно настапува по однос на таквите

анонимни рецензии). Но со стрпливост, тактичност, внимателност и колегијална учтивост, авторите чии што трудови не беа позитивно рецензирани, се согласуваа уште еднаш да ги прегледаат своите трудови и да дадат подобра верзија, што беше и прифатано во второто резецизирање. Понекогаш имаше и субјективни рецензии, односно извесна нетрпеливост од страна на рецензентот кон одредените автори. Тоа беше согледано и се избегнуваше рецензијата да се праќа кај такви помалку толерантни рецензенти. Уредништвото, односно главниот уредник, секогаш се трудело да списанието не биде само за Хируршките клиници и ВМА, туку за сите Хируршки одделенија во тогашната СФРЈ, така што се охрабруваа овие одделенија со совети, мислења, дискретни укажувања дека трудот може да биде уште подобар и сл. и со тоа се успевааше да се одржи овој, би рекол баланс.

Честитајќи им го основањето на "Acta Chirurgica Macedonica" им посакувам секаков успех и напредок. Веравам оти од изнесеново ќе имаат јасен увид што ги очекува, оти местото на главен и одговорен уредник е сложена задача и оти мора да се грижи да списанието излегува бар во почетокот, со два броја (редовни) годишно, а суплементумите да бидат резервирани да Конгресите на Здружението на хирурзите на Македонија, односно другите хируршки субспецијалистички симпозиуми. Дека не смее да има дисконтинуитет во издавање, што исто така е врзано и со материјалниот фактор. Со еден збор не смее да има никаква импровизација во работењето.

Со ваково истрајно и самопрегорно работење, треба да се очекува понамошен успех во издавањето на Гласилото на Македонските хирурзи, а тоа значи жив, пишан збор за сите збиднувања на македонската хирургија, но исто така и во нејзините сродни хируршки гранки.

Скопје, Нека е среќно и долговечно
8 Окт. 2002 година

Кочо СЕРАФИМОВ